

Okupace a osvobození Přerova

Z archivu Jiřího Rosmuse zpracovala na základě informací a dokumentace p. Calabová.

[Jak to vlastně všechno začalo?](#)

[Plán germanizace střední Moravy](#)

[Okupace letiště v Přerově](#)

[Bombardování města Přerova](#)

[Vzpomínka na Borise](#)

[Karel Rosmus](#)

[Karel Rosmus vzpomíná](#)

[Vzpomínky, které nehřejí](#)

[Závěr](#)

[Použitá literatura](#)

1. Jak to vlastně všechno začalo?

Zvláštní vlak vyjel z Wilsonova nádraží v 16 hodin. S Emilem Háchou a jeho nepočetným doprovodem, v němž je ministr zahraničních věcí Chvalkovský a pracovník kanceláře prezidenta Kliment, se rozloučil premiér Beran a ministři Eliášem a Havelkou. Za německé vyslanectví v Praze přišel na peron chargé d'affaires Hencke.

Podle scénáře z Berlína měl bratislavský sněm rozhodnout o odtržení od Prahy nejpozději 14. března v poledne. Opozdil se pouze o sedm minut. Ve 12:07 hodin odhlasovali poslanci, většinou příslušníci Slovenské ľudové strany, po 70 minutách rokování samostatnost. Ještě před 13. hodinou vyhlásil předseda sněmu složení nové vlády: premiérem se stal Tiso, jeho náměstkem Tuka, ministrem vnitra Sidor, zahraničí Ďurčanský, propagandy Mach... To byl signál pro Andora Henkeho v Praze, který dosud nebyl k dosažení, aby ohlásil česko-slovenské vládě, že Hitler souhlasí s Háchovou návštěvou.

Zatímco zvláštní vlak přejíždí u Litoměřic dočasnou státní hranici, startuje z ruzyňského letiště do sněhové bouře letadlo nizozemské společnosti KLM. Na palubě je šéf zpravodajského oddělení hlavního štábu armády plk. František Moravec s deseti důstojníky. Na rozdíl od předsednictva ministerské rady uvěřili hlášení svého agenta, že zítra bude zbytek republiky okupován. Odvázejí s sebou dokumenty z tajných archivů. Po mezipřistání v Rotterdamu vystoupí ve 22 hodin na letišti v Londýně.

Podle Háchova osobního zájmu, pořízeného 20. března 1939, očekával ho 14. března večer ne berlínském nádraží státní ministr a šéf Hitlerovy kanceláře Otto Meissner spolu s vyslancem Mastným a jeho manželkou. Hácha uvádí: „ Po vojenské poctě před nádražím, při níž mě provázela kromě státního ministra generál, jehož jméno jsem si nezapamatoval, doprovodil mě dr. Meissner do hotelu Adlon, kde byly pro mne a moji družinu rezervovány velmi splendidní místnosti a kde pro moji dceru byla odevzdána kytice od říšského kancléře a velký karton bonbónů od ministra Meissnera. Kytice měla být odevzdána na nádraží, ale pro špatné počasí byla uložena v hotelu... Na hotelu Adlon byl vedle praporů říšských vyvěšen prapor v našich státních barvách.“

O půlnoci navštěvuje Hácha ministr zahraničí Ribbentrop a zmiňuje se mimo jiné o „obtížné situaci malého národa, vklíněného do sfér národa velkého“. Jako by Hácha na něco připravoval. Po jedné hodině už 15. března 1939 je doručeno sdělení, že hosté jsou očekáváni. Na nádvoří kancléřství, opět pro uklidnění, vojenské pocity. Hitler přichází Háchovi a Chvalkovského vstříc. Jednání jsou přítomni maršál Göring, Ribbentrop, generál Keitel, Meissner a další.

„Zahájil jsem svůj projev slovy, jimiž jsem omluvil svou hlasovou indispozici, způsobenou cestou, a uvedl, že osoba v politickém životě dosud neznámá, pokládám za vhodné, abych se představil jako bývalý správní soudce, který přijal funkci hlavy státu, když bylo rozhodujícími činiteli apelováno na jeho národní a občanskou povinnost,“ zaznamenal Hácha s odstupem necelého týdne. „Při tom jsem podotkl, že jsem až dosud stál opodál politického života našeho státu a že s představiteli dřívějšího režimu neměl jsem jiných styků než ryze oficiálních a že zejména nebyl jsem s nimi v intimních vztazích.“

Po tomto poněkud alibistickém úvodu, kterým zřejmě chtěl vzbudit Hitlerovu důvěru, Hácha pokračoval: „...přešel jsem k otázce slovenské, jejíž stav jsem až do té chvíle považoval za jediný motiv své berlínské cesty; uvedl jsem, že mezi Čechy a Slováky bylo nsnadno sjednat bližší vzájemné pochopení, poněvadž orientace Čechů byla spíš západní, kdežto orientace Slováků byla spíš východní. Bližší myšlenkový styk byl toliko se Slováky evangelickými, kdežto s katolickými Slováky se nepodařilo naléztí hlubšího sblížení. Potom odmítl jsem slovenské výtky, že propuštěním slovenské vlády a jmenováním vlády nové na Slovensku dopustil jsem se neústavního činu. Řekl jsem, že jsem příliš právník a příliš starý soudce, než abych byl neústavního aktu schopen. Můj postup že byl v plné shodě s ústavou, kterou v podstatě formulovali Slováci sami. K tomu jsme poznamenal, že jsem přesvědčen, že I říšský kancléř učiní se Slováky své vlastní zkušenosti.

V dalším svém projevu jsem řekl, že jsem si vědom, že osud českého národa je položen do rukou říšského kancléře, že však hledím na to s plnou důvěrou, poněvadž je mně známo hluboké porozumění říšského kancléře pro národnost, v němž vidím záruku, že odpovídá smýšlení říšského kancléře, aby český národ žil a úplně se využil.“

Hitlerova republika byla šokující. Z pozdějšího svědectví jeho tlumočnicka Schmidta vyplývá, že Hácha i Chvalkovský seděli při ní ve svých křeslech jako zkamenělí. Podle Háchova záznamu „říšský kancléř na to odpověděl, že jeho úmyslem vskutku je, aby český národ nerušeně žil, a že nejde mu o jeho odnárodnění. Potom prohlásil, že dnešního dne o šesté hodině ranní překročí říšské vojsko naše hranice, a narazí-li na odpor, že jej bezohledně zlomí. Víím, řekl dále, že i mne to bude stát velké oběti na životech, ale výsledek že nemůže být pochybný. V průběhu svého projevu řekl kancléř výslovně: „Meine Entschlüsse sind unabänderlich.“ Odpověděl jsem, že při krátké době několika hodin pochybuji, že mám možnost, abych jako vrchní velitel brané moci zabránil skutkům obranným, načež říšský kancléř prohlásil, že mi dává k dispozici telefonní zařízení říšského kancléře.“

Přestávka. Chvalkovský telefonuje z vedlejšího salonku Beranovi. Stručně mu líčí situaci a předává sluchátko Háchovi. Podle záznamu 2. oddělení hlavního štábu MNO požádal Hácha o okamžité svolání ministerské rady a o uvědomění ministra Syrového, aby vydal rozkaz všem posádkám: “Přesně v šest hodin vtrhne německé vojsko do Čech. Máme jen čtyři hodiny času, jinak na to doplatíme všichni. Česká armáda nesmí klást odpor a musí odevzdat zbraně. Jestliže se postaví na odpor, zakročí kancléř vší branou moci proti nám i za cenu na životech.

Škody budou nedozírné.“ Beran odpovídá: „Ined to zařídím.“ A Hácha pro jistotu opakuje: „Všude musí být klid, úplný klid, povolit, jinak bude zle.“

Podle svého pozdějšího záznamu hovořil prezident přímo i s generálem Syrovým: „... dal jsem mu přesný rozkaz, aby nařídil posádkám, aby německému vojsku nekladly odpor.“ Teprve pak prý informoval Berana, který mu „po nějaké chvíli“ odpověděl, že vláda, „která se zatím shromáždila, běře můj postup na vědomí a že s ním souhlasí.“ Hácha dále uvádí: „Za mého pobytu v této místnosti dostavil se ke mně osobní lékař generála polního maršálka Göringa prof. dr. Morell, který mně požádal, abych mu dovolil vyšetřit můj tep, a shledav, že je nepravdělný, nabídl mi injekci. Zprvu jsem odmítl, poněvadž jsem necítil žádné potřeby lékařského zákroku, ale po Morellově opětovném naléhání jsem se konečně podrobil, načež mi Morell dal injekci z hroznového cukru. Při tom nám bylo nabídnuto občerstvení.“

Do salonku mezitím přináší Ribbentrop koncept prohlášení o tom, že česko-slovenský prezident „klade osud českého národa a země s plnou důvěrou do rukou vůdce Německé říše.“ Ještě kdyby německé letectvo zničilo Prahu, ale že by musel dokázat stále nevěřícím Angličanům a Francouzům, jak stoprocentní práci umí jeho luftwaffe odvést.

Prezidentův záznam pokračuje: „Když jsme pak v kancléřově úřadovně prohlášení podepsali, rozloučil se s námi říšský kancléř a páni z jeho družiny, načež jsme mezi 5. a 6. hodinou ranní říšskou kancelář opustili. Z projevu kancléřova vybavuje se mně ještě výrok, jímž prohlásil, že narazí-li na odpor, učiní konec „dann mach´ich Schluss“.“

Berlínské jednání, které bylo hrubým a neslýchaným nátlakem, je v Háchově interpretaci líčeno s jistotou rezignací, bez napětí a dramatických scén. Šlo snad o záměr, jímž chtěl skrýt ponížení a hrůzu, které těžce prožívat? Zatím co zdůraznil splendorní místnosti hotelu I podrobnosti s odevzdáním kytice a bonboniéry své dceři, odbyl vlastní audienci stručným konstatováním faktů.

Zato Hitler vylíčil později průběh vyjednávání svému ministrovi pro zbrojní výrobu Speerovi se smyslem pro dramatičnost i cynismus: „...Konečně jsem starce zpracoval tak, že byl s nervy úplně u konce a chtěl podepsat. Vtom dostal srdeční záchvat. Ve vedlejší místnosti mu dal můj doktor Morell injekci, ale ta byla pro ten případ moc silná. Hácha se příliš vzpamatoval, znovu ožil a opět odmítl podepsat. Až potom jsem ho konečně dostal.“ Hitler možná trochu nadsazoval, chtěl se vychloubat svou mocí i uměním drsného nátlaku, ale atmosféru popisovaného aktu to zřejmě vystihuje.

Ostatně i poválečná vzpomínka Háchovy dcery svědčí o tom, že návštěva kancléřství byla pro jejího otce zdrcující. Při návratu do hotelu Adlon, kde na něj paní Milada čekala, byl prý její otec rozčilený a skleslý. Řekl, že je to konec samostatnosti a údajně připustil: „Za to, co jsem učinil, mě jednou národ nazve zrádce.“

Po marném pokusu o odpočinek nastupuje prezidentova suita v 11 hodin zpáteční cestu. Podle Háchova záznamu měl jeho vlak „zpoždění, které bylo delší tří hodin a bylo prý způsobeno sněhovými závějemi“. Slůvko „prý“ se zdá být na místě. Podle mínění jiných způsobili nedochvilnost v jízdním řádu sami nacisté proto, aby se na Pražský hrad dostal dříve Hitler. Přešel tam v koloně automobilů a obrněných transportérů z České Lípy asi v 19:15 hodin. Kolonu vedl K. H. Frank, donedávna jeden z vůdců Sudetoněmecké strany, teď už spojené přímo s nacistickou stranou.

Zvláštní vlak se „starcem“, jak führer Háchu nazval, zastavil na Wilsonově nádraží o půl osmé večer. Prezidenta stále ještě Česko-Slovenské republiky očekával na peróně německý velitel okupovaného města generál Gablenz s čestnou setninou wehrmachtu. Také Hradní stráž už byla nahrazena esesáky. Bylo to hořké uvítání.

2. Plán germanizace střední Moravy

Od počátku okupace v roce 1939 nacisté podrobně rozpracovali a postupně zahájili uskutečňování plánu na vyhubení našeho národa. Zejména s mimořádnou aktivitou přistupovali k jeho realizaci v období po úspěších nacistických přepadů evropských zemí v roce 1939 a 1940. Svědčí o tom mnohé zachované dokumenty, např. korespondence mezi K. H. Frankem a R. Heydrichem ze srpna a září roku 1940. Dále záznam o rozhodnutí A. Hitlera o pamětních spisech, které předložil K. H. Frank a další, a který byl podkladem pro celkovou koncepci vyhubení národa. Na rozhodnutí A. Hitlera navazují mnohé dokumenty, např. „Zásady pro germanizaci“, vydané zplnomocněncem branné moci u říšského protektora generálem Friederichem. Pro nás je však mimořádně důležitý dokument, který v této spojitosti vydal dr. Bernhard Adolf, nacistický předseda Svazu průmyslníků, dne 2. listopadu 1940. V tomto dokumentu se mimo jiné píše: " ... Navíc by bylo nanejvíš žádoucí zřídit německý koridor napříč Moravou, což by bylo možno podporovat kromě zemědělského osidlování i stavbou průplavu Dunaj – Odra a příslušné dálnice, i účelnými opatřeními branné moci (zřizování vojenských výcvikových prostorů atd.) na vhodných místech. Tento koridor by oddělil Čechy od Slováků a znamenal by úplné obklíčení českého národního území oblastmi osidlenými Němci..."

První kroky ke zřízení takového koridoru střední Moravou byly učiněny vysídlením českých obcí na Vyškovsku, dále opatřeními na Prostějovském okrese apod. V dokumentu, který se zajímá stavbou kanálu Dunaj – Odra – Labe, vydaném předsedou Svazu průmyslníků dr. B. Adolfem, se psalo, že by měl být také germanizován Přerov a v té souvislosti byla připravovaná akce na vysídlení části obyvatelstva Přerova pro nastěhování tzv. specialistů pro přípravu stavby tohoto vodního díla. Pro osídlení Přerova Němci, měl být podle plánů zabrán zvlášť hodnotný bytový fond. Obyvatelstvo Přerova mělo být oklamáno skvělou reklamou výstavby vodního díla a v té souvislosti i velkého Přerova uprostřed velkoněmeckého evropského prostoru. Proto byl také k tomuto účelu vypracován nacistickým technikem dr. Ing. Leo územní plán, který zahrnoval rozsáhlé území s řadou okolních obcí.

3. Okupace letiště v Přerově

Bylo 15. března 1939, zamračené ráno. Letištní plocha byla ponořena do zdánlivé nečinnosti. V několika ubikacích a kancelářích se stále svítilo. Tu noc neměl na spánek nikdo ani pomyslení, protože se něco dělo. To něco bylo však tísnivé, zoufalé a neznámé. A toho dne ráno ve 4:00 hod. se všechno vyjasnilo. Radioaparáty, celou noc zapnuté nejen na letišti, ale snad u všech obyvatel naší republiky, hlásily ve svých prvních zprávách tragickou předpověď, kterou pak po celý den opakovali. Mimo jiné se v něm oznamovalo: ...Všem velitelstvím. Z příkazu ministra národní obrany dejte ihned na vědomí všem podřízeným velitelstvím tento rozkaz prezidenta republiky. Německá vojska, a to jak pěchota, tak i letectvo, zahájí obsazování republiky dnem 15. března o 6:00 hod. ranní. Tomuto postupu nesmí být nikde kladen žádný odpor, protože sebemenší incident bude mít nedozírné následky a bude proti nám zakročeno se vši brutalitou. Všichni velitelé očekávají příchod německého vojska u svých jednotek a podrobí se všem pokynům, které jim budou dány. Jednotky budou

odzbrojeni. Letectvo musí zůstat na svých místech, protiletcká obrana nebude aktivována. Žádné letadlo vojenské, ani civilní, nesmí opustit letiště... atd.

Na letku a na celé letiště padla zoufalost. Ve velitelské místnosti na přerovském letišti byl v klubu důstojníků poručík František Fajtl. Díky jemu a jeho písemnému zaznamenání se dnes můžeme dovědět o průběhu obsazení letiště hlavně pro ty, kteří se dodnes neměli možnost s touto tragickou událostí seznámit.

Nechme však dále zavzpomínat dnes již našeho legendárního stíhače, gen. maj. let. v.v.

Františka Fajtla: " ... Čekali jsme mrzutě na nezvanou návštěvu. Venku padal sníh s deštěm a fučel nevlídný severák. Velitel 63. výzvědné letky 2. leteckého pluku major Skoba seděl u stolu, kamarád poručík Mirek Holomucký si něco prohlížel vstojně, já jsem se díval oknem ven, jen tak, nikam. Piloti postávali v hloučcích uvnitř nízké budovy na chodbách, nebo seděli v místnosti pro výkonný letecký personál, mechanici, zbrojíři a jejich pomocníci nepracovali. Výkonný rotmistr seděl ve svém kamrlíku s hlavou podepřenou oběma rukama, mlčel a čekal. Všude byla psí nálada.

Prohráli jsme bitvu, kterou jsme vůbec nezačali. Vítězové, kteří neztratili ani kapku krve, si přišli pro prapory poražených a také pro veškerý jejich majetek. U naší jednotky to budou jednomotorové, dvouplošňikové pozorovací letouny značky AERO A100 A101 a moderní dvoumotorové jednoplošňiky sovětské konstrukce B71. Potom si okupanti vezmou hangár, sklady a celé letiště i se zajíci. Trable s ušáky nové panstvo vyřeší určitě radikálněji než my. Prostě sem nikoho nepustí.

Pro zajímavost, koroptve a zajíci se množili na chutné pastvě přerovského letiště tak vehementně, že se v noci vrhali do vrtulí nebo pod kola našich letadel. Velitel rozhodl snížit jejich stahy broky, protože mohli zavinit ošklivé havárie. Rány z našich pušek zaslechli i místní nimrodi a podali protest. Letiště patří do jejich revíru a tak si tam dělají hon, kdy se jim líbí. To se zase nelíbilo nám, myslím ty termíny. Tak například jsme střelbu zvěře nemohli uznat, když bylo vyložene pěkné počasí pro létání. A protože obě strany měli každá kus pravdy, došlo nakonec k dohodě.

Dnešní den, 15. březen 1939 byl dosud nejsmutnějším dnem v životě všech příslušníků 63. letky na přerovském letišti Henčlov. Neuměli jsme si prostě představit, že by mohlo dojít k porážce celého národa bez odporu.

"Bohužel, už je tomu tak, pánové, nedá se nic dělat", řekl major. "A kdo ví, co nás čeká pěkného v budoucnosti. Copak vy, vy jste ještě mladí, ale..." V tom se otevřely dveře a jeden četař, který hlídal, volal: "Už jedou!"

Major Skoba se natáhl na polní lůžko, protože ho trápil houser a my jsme ve chmurné náladě čekali dál. Před přístěnkem hangáru, kde jsme měli kancelář, zastavilo velké osobní auto se dvěma německými plukovníky a jedním nadporučíkem. "Guten Tag, páni důstojníci," začal zdvořile a klapli podpatky. Potom se představili hodnostmi a jmény. Všechno dělali v pozoru. Omlouvali se, že je jim líto, že musí převzít letiště, ale plní jenom rozkazy. Z jejich slov však čísel zima a neupřímnost.

Potom vytáhli z aktovek letecké snímky našeho letiště Přerov-Henčlov a neomalene je rozprostřeli po stole, jako by chtěli potvrdit, že zaranžovanou omluvou již zaplatili a teď budou už jenom přebírat zboží. Fotozáběry naší plochy z velkých výšek pořídila Luftwaffe ještě v době, kdy na protesty naší vlády Němci tvrdili, že o žádných přeletích čs. svrchovaného území nemůže být ani řeč. Mají takové lety přísně zakázány, a když se tak zcela výjimečně stane, jsou to omyly, zbloudění posádky, za který se říše omluví.

Mirek stál vedle mne a zrakem odborníka odhadoval výšku, z jaké byly snímky pořízeny a dobu kdy asi to darebáctví provedli. Major Skoba stále ležel a v této poloze "přijal" nacistické samozvance. To se nám líbilo. Ostatně, teď už snad na tom nezáleželo, na ničem nezáleželo. Hráli si s námi podle své libovůle, od vůdce až do posledního pěšáka.

Plukovníci klapali podpatky, vojensky zasalutovali a odešli. Oberleutnant ve ztuhlém habachtu vymrštil ruku a vzdal hold vůdci. Plukovníci ve dveřích také zamávali rukama. Bylo to poprvé, kdy jsme viděli a slyšeli halasné "Heil Hitler!"

Předali jsme inventář nadporučíku – oberleutnantu Schubertovi. Nabídl nám, že si můžeme ponechat pušky-malorážky na památku. Snažil se chovat velkoryse, ale klíčky si vzal a ponechal od všeho. Podepsaly se kvitance a protikvitance. Bylo to stejně všechno pro kočku, neboť jsme vlastně potvrzovali existenci pozůstalých, kterým bylo upřeno právo na dědictví, protože byli zbaveni svéprávnosti.

Počkat! Něco by se snad přece dalo podniknout, co by trochu oslabilo náš hořký pocit bezmocnosti. Zařídili to naši šikovní poddůstojníci, piloti, pozorovatelé i mechanici. Přišli s nápadem; když už jsou všechny dveře do skladu uzamčeny a zaplombovány, vlezeme do něho střešním světlíkem a vezmeme si zpět, co nám nacisté tak drze ukradli. Kvitance, nekvitance, povoluje se.

A tak za chvíli putovaly kožené pláště, letecké náramkové hodinky a jiné drobnosti z nacistické loupeže do rukou osazenstva přerovského letiště. Husarský kousek našich poddůstojníků, těšinská jablička trhaná na ulicích, v přerovských hospodách a kavárnách byla nepatrnou mastí na bolák, který se pomalu začínal rozlézat po celém těle. Počali jsme si uvědomovat, že naděje na nějaký zázrak tryskem mizí. Tak jsme také rozmlouvali s Mirkem Holomouckým, když jsme se z letiště vraceli do města k Hanzlíkům, kde jsme společně bydleli.

Při loučení s přáteli v letce jsme si přáli lepší budoucnost, sice s úsměvem, ale ten měl v sobě víc rezignace, než víry. Viděli jsme totiž, že Němci, to nebyl jenom plechový cirkus, jak se šušovalo. Jejich letadla byla daleko rychlejší a lepší než naše a tanky, co harašily už nyní v Přerově, nebyly zrovna z papíru..."

Tolik vzpomínání gen. mjr. Františka Fajtla na okupaci přerovského letiště. Zde bych chtěla podotknout, že jmenovaný oberleutnant Schubert pravděpodobně zachránil Fr. Fajtlůvi a M. Holomouckému život, protože několik dní po okupaci byli oba spolu s velitelem mjr. Skobou ve vinárně "U Vágnerů" a měli menší nedorozumění se dvěma opilými příslušníky Herrenvolku. Po opuštění vinárny byli oběma ozbrojenými příslušníky postaveni ke zdi s tím, že jim bylo sděleno, že budou zastřeleni jako psi. Ostatně revoly v rukou opilých nadutců a primitivů říkaly vše. Ve chvíli nejvyšší nouze por. Fr. Fajtl vzpomněl na oberleutnanta Schuberta a žádal, aby jej ihned zavolali. Komédie ihned skončila, oberleutnant Schubert se skutečně dostavil, hlídku na místě zpucoval, za jejich zhovadilost se omluvil a druhý den několik vysokých důstojníků v parádní zbroji na německém štábu se okázale omlouvalo.

3.1 Bombardování města Přerova

Smrt přišla 20. listopadu 1944 ve 13:45 hod.

V prostoru protektorátní Moravy během měsíce června, července a srpna 1944 se stále častěji objevovaly směrem od jihu bojové svazy amerického letectva. Tyto svazy, startující z Itálie,

brázdily vzdušný prostor přes Jaderské moře, Jugoslávii, Maďarsko, Moravu ke svým operačním cílům v Horním Slezsku, kde se nacházel komplex tří závodů na výrobu syntetického benzínu. Jednalo se o dva závody Blechhammer–Sud a Blechhammer–Nord a třetí závod v Odertalu. Přeletu těchto svazů byly uskutečněny většinou směr Zlín, v okolí Uherského Hradiště se po rozdělení na jednotlivé proudy stáčely znovu na jih, aby někdy bombardovaly oblast Vídně, nebo v jednotlivých případech měnily pouze směr na Slovensko, přičemž opětně prolétávaly moravským prostorem nad území Horního Slezska. Téměř všechny zpáteční lety se uskutečňovaly přibližně stejnou trasou nad Moravou až do Itálie. Denní přelety těchto svazů v počtu 150 až 530 letounů a popluchy v moravských městech začínaly od jihu vždy kolem deváté hodiny dopolední a končily mezi dvanáctou až třináctou hodinou po poledni. Trasy jsou zde uvedeny dle dodatečně získaných materiálů z USA.

Tak tomu bylo i za slunečného, místy oblačného počasí dne 20. listopadu 1944 v pondělí, kdy byla v rádiu hlášení „Lutrlagemeldung“ zaznamenána obvyklá aktivita amerických bombardovacích svazů v oblasti Korutan a Švýcarska a tím se nebezpečí přiblížilo do těsné blízkosti našich hranic. Tohoto dne 15. americká letecká armáda vyslala z Itálie 476 bombardérů a 150 stíhacích letounů. Toto seskupení mělo zaútočit na rafinérie v Blechhammeru. Smůla pro několik moravských měst byla ta, že nad Horním Slezskem se utvořila silná oblačnost. Přesto Blechhammer – nepřítel úspěšně a za cenu velkých ztrát – bombardoval přes silnou oblačnost pouze první svaz, čítající asi 194 strojů. Druhé dva svazy, čítající asi 282 strojů, dostaly rozkaz otevřít zaplombované obálky s určením náhradních cílů. Těmito cíly byly: Opava, Brno, Zlín, Hodonín, Břeclav, Kroměříž a Přerov.

V Přerově panovala optimistická nálada, již výrazně podporovaly četné, ale vždy prozatím neškodné přelety stříbřitých amerických letadel se smrtelným nákladem. Z vojenského hlediska však nebylo možno přehlédnout závod Optikotechnu, kde byla organizována na vysokém stupni válečná výroba různých opticko–mechanických přístrojů a součástí, a že Přerov byl pro Němce velmi důležité uzlové železniční středisko.

Ani toho dne nic nenasvědčovalo tomu, že se schyluje k dramatu a že mnohé obyvatele odbíjejí hodiny poslední minuty jejich života. Někdy před dvanáctou hodinou bylo slyšet velmi vzdálené a slabé tlumené dunění od jihozápadu a brzy došla do Přerova zpráva, že šlo o bombardování Brna a další letouny míří směr Zlín a Přerov. To už šlo opravdu do tuhého a v Přerově se rozhoukaly sirény, oznamující letecký poplach. Následně pak po 12:30 hod. bylo v Přerově slyšet silnější tlumené dunění a zakrátko opět došla zpráva, že je bombardován Zlín. Pak následoval klid, což bylo ticho před opravdovou bouří. Ve 13:45hod. ze směru od SSV přilétlo nad Přerov 26 čtyřmotorových bombardérů B24J „Liberátor“ a několik z nich se začalo snášet. Tehdy již nikdo neměl pochyb o jejich úmyslu. V této době byla již většina obyvatel schována ve svých domovech, nebo protileteckých krytech. Nebylo však tomu úplně přímo v Optikotechně, kde byly zavřeny brány a lidé se tísnili na nádvoří, která byla hlídána Němci. V okamžiku příletu k Přerovu ze severního směru odjistili bombometčící svůj smrtelný náklad a zaměřovali Optikotechnu. V tomto okamžiku však s hrůzou zjistili, že jak po pravé straně jejich příletu (kde stála opravdu budova nemocnice), tak ale i po levé straně jsou všude na střechách červené kříže.

Nemohli předpokládat, že i zde Němci nectili mezinárodní a humánní dohody a na budovu Optikotechny bezprostředně vždy v době nebezpečí náletu stačili natáhnout plachtu se znakem červeného kříže. Navíc také posádky bombardérů musely zahlédnout množství lidí, kteří se tísnili na nádvoří a proudem utíkali ven. Jenže v těchto kritických vteřinách již musel odjistěný smrtelný náklad z bombardérů ven. A tak se bomby sypaly do prostoru pod

nemocnicí, za řeku Bečvu, do Žebračky, do míst, kde je dnes Ornitologická stanice, do prostoru dnešní Laguny a další bomby dopadly již, bohužel, do obydlené oblasti ul. U Rybníka, na obytné domy v Kosmákové a Kozlovské ulici, pod křižovatky ulic Vsadsko–Kozlovská a Trávník–Kozlovská. Poslední ječivý svist a ohlušující výbuch se ozval před nádražním objektem za Tovární ulicí. Bylo to v prostoru dnešních garáží mezi pekárnou a „Mádrovým podjezdem“. Odhozem odjištěných bomb zabránily posádky letounů však větší tragedii. Těžko si umíme představit, co by následovalo, kdyby odjištěné bomby vybuchovaly v letadlech a obrovské kolosy, plné střeliva a hořících pohonných hmot padaly na město.

Všech 26 strojů, včetně těch co provedly nálet, se pak vzneslo a zamířilo směrem k jihu, aniž se Němci zmohli na nějakou obranu. Výsledek tohoto náletu byl tragický. Dle tehdejšího německého zmapování, dopadlo na Přerov během cca 1. minuty celkem 95 bomb. Bylo 15 zničených domů. Bylo, bohužel, i 13 mrtvých a 32 zraněných obyvatel. V celkovém počtu shozených bomb byly i bomby načasované na pozdější výbuch. Tyto, a i bomby nevybuchlé, pak zneškodňovali němečtí pyrotechnici. Na tato zneškodnění byla povolána jako součást Luftkommanda XVIII. z Vídně tzv. „Luftmuna“ ze Soběnova.

V roce 1948 byl na hřbitově v Troubkách vystavěn pomník amerických letců. Odhalení památníků se konalo dne 14. února 1948 ministrem zahraničí Janem Masarykem.

4. Vzpomínka na Borise

Na Borise – jednoho z těch mnoha sovětských vojáků, kteří osvobozovali mou rodnou obec – nikdy nezapomenu. Pamatuji se, že tři plné dny burácela děla a rachotily kulometry. Po tři dny jsme viděli umírat desítky statečných sovětských vojáků. Naše vesnice v těchto dnech přecházela často z rukou do rukou.

Jednoho dne v našem sklepe se najednou prudce otevřely dveře a v něm světlem ozářený stál prostý sovětský voják.

"Germán jest?" zeptal se nás přísně.

"Nět! My všichni Češi", odpověděli jsme.

"Charašo. Iditě sjuda!" a naznačil nám rukou, abychom vyšli ven.

Radostí bez sebe hrnuli jsme se za ním na dvůr. Dozvěděli jsme se, že se jmenuje Boris a že je mu teprve 19 let. Na frontu šel přímo ze školní lavice. Otec mu zahynul při obraně Volgogradu a on sám byl již třikrát raněn. Zamilovali jsme si ho na první pohled. Pak nás požádal o trochu vody. Bylo na něm vidět, že je vyčerpán z vysilujícího boje. Když se osvěžil, řekl: "Pomozte nám vyprostit tank." Bylo to nedaleko od nás. Avšak ani společným úsilím s osádkou tanku, k níž patřil i Boris, se nám nepodařilo vytáhnout uvízlý tank z rozbahněného terénu.

Mezitím fašisté přešli do protizteče. Začali se nebezpečně přibližovat k tanku. Aby se sovětský tank nedostal do rukou nepřítele, bylo jej nutno rychle zničit. Silný výbuch, který jsme uslyšeli v našem krytě, byl neklamným znamením, že tank je zničen. Za chvíli k nám přicházeli i sověští tankisté. Očima jsem hledal našeho Borise ale marně, mezi ostatními vojáky jsem už jeho tvář nezahlédl. "Kde je Boris?" ptám se jednoho z nich. Smutně ukázal rukou dozadu. V ohbí silnice jsem zahlédl, jak Borise nesou dva sověští vojáci. Jistě je raněn, prolétlo mou myslí a rozběhl jsem se za ním i v nepřátelské palbě. Lidé za mnou křičeli, abych se vrátil, ale já je již neslyšel. Donesli jsme ho do sklepa a pečlivě ošetřovali. Najednou otrásla naším krytem zvlášť silná palba. Všichni jsme se zalekli. Jdou snad zpět fašisté? Boris

jakoby rozuměl našim starostem. Pootevřel oči a tiše zašeptal: "Nebojte se! To střilejí naše kaťuše. Začínáme útočit."

A skutečně. Kopec Vinohrady za naší vesnicí, na němž se fašisté bránili, byl v jednom plameni. Kolem projížděli další útočníci sovětské jednotky. Nastal krátký, ale tvrdý boj, v němž fašisté utrpěli značné ztráty. Klečel jsem při něm a neustále jsem mu dával studené obklady na jeho rozpálenou hlavu. Boris v horečce stále volal svou mámu. Pak najednou otevřel oči, ukázal na svou čapku i na mne a pevně mi stiskl ruce. Poté se jeho hlava bezvládně zvrátila dozadu.

Jako světlou památku na něho a na všechny sovětské hrdiny, kteří položili své životy za naše osvobození, opatruji dosud pečlivě jako čapku. Prostou čepici sovětského vojáka s pěticípou rudou hvězdou.

Citace z knihy Osvobození Moravy.

5. Karel Rosmus

Narodil se dne 2. srpna 1908 v Přerově. Jeho otec pracoval u drah. Vystudoval stavební školu v Bratislavě. Začínal jako projektant u Bati, později jako stavební inženýr. Po válce vedl Stavební úřad v Chebu. Po návratu do Přerova pracoval na výstavbě strojírny. Byl starostou Přerova asi šest let do podzimu roku 1969.

Byl vězněn v koncentračním táboře na Francouzsko-Belgické hranici od 3. 7. 1941 do 3. 2. 1944, celkem tedy 727 dnů.

5.1 Karel Rosmus vzpomíná

"Po příchodu do káznice v DIEZU ve čtvrtek 3. července 1941 jsem byl dán do cely č. 5 ve II. patře bloku D. V pondělí 7. července jsem byl přeložen do přízemí bloku C cela 14. Na dotaz, kde chci pracovat, jsem odpovídal, že jsem ve vyšetřovací vazbě jako politický vězeň a proto odmítám pracovat. Vzali to na vědomí a k mé radosti mě nosili knihy z vězeňské knihovny a týdně mi nosili i vězeňský týdeník "LEUCHTURM". Dále tak jako jiným denně mě dávali rodinou předplacenou "NÁRODNÍ PRÁCE". 15. září 1941 jsem dostal rozkaz a začal na cele pracovat jako sedlář. Pracovní záznam vězňů z káznice Diezu n. L. pro ruční tkalcovský stav, se vzorkem látky. Pro vězně byl stanoven denní úkol a při nesplnění byl snížen denní přiděl chleba. Pracovalo se 12 hodin denně. Strava byla – ráno odvar ala káva nebo čaj (většinou neslazený). V poledne miska nějaké hustší polévky – řepné, bramborové a podobně. Ojediněle k tomu byly dávány 3 – 5 brambor na loupáčku. Večer krajíček chleba a odvar, který mohl být kávou i čajem. Jednou týdně – v pátek – bylo na večeři dáváno buď jeden řez krevního salámu nebo kousíček umělého tuku (dávka na slabé pomazání krajíčku chleba). Vězňové měli tělesnou váhu hluboko pod normál. Tak kupříkladu jedinec, vysoký 170 cm, vážil něco přes 42 kg. Údaje jsou známé proto, že nacisté prováděli v určitých lhůtách vážení vězňů.

5.2 Vzpomínky, které nehřejí

Nový rok... Kolik hřejivých vzpomínek a představ. Dnešní řádečky vám však nechtějí vyprávět o veselém nástupu do Nového roku. Chtějí podat obrázek ve vzpomínce, jak tyto dny prožil jeden z tisíců politických vězňů v hitlerovském Německu.

"Jsem jedním z mnohatisícové armády, která léta okupace prožila jednak v samovazbách káznice a v koncentračních táborech. Píše se rok 1943. Mám vězeňské číslo X-872 a má vězeňská kobka B II číslo 15 je v budově káznice Diez nad Láhnou u Koblenze v Porýní. V tu dobu jsme z celého stavu káznice. Spolu se mnou je to ještě Vlastimil Fiedler z Drškova z Podkrkonoší a těch 523 dalších vězňů tvoří většinou Francouzi, Belgičané a Holanďané.

Dnes je nepředstavitelně minimální množství stravy. Nastává další zhoršení. Věříme, že nacističtí nadlidé se přece chtějí zlepšit a že nám připravují zlepšení o Novém Roce. Těšíme se. Morzeové značky vyklepáváme na stěnách a studeném potrubí přenášejí po celé káznici tuto náladu...

Je štědrý den. Ráno hořký odvar nějakých bylin a krajíček chleba. Oběd 1 litr nesolené, uvařené páchnoucí řepy. Večeře prý se bude podávat v 17 hodin, tedy o hodinu dříve než jindy. Morzeové značky znovu nesou zprávu, že překvapení přijde až na večeři. Nic netrvá věčně. Je 17 hodin. Zvonek zvoní a z centrály řve obrvachmajstr. Očekávání vyvrcholilo, překvapení přichází. Dveře kobek se postupně otvírají a "štědrovečerní večeře" je zde. Půl litru téměř studené nesolené krupičné či šrotové polévky a krajíček chleba.

Tísňivé ticho v celé káznici. A najednou prudká vlna přináší do všech kobek vzpomínky na domov a představy o budoucích svátcích. Nálada v kobkách káznice vrcholí v manifestačním projevu bez ohledu na těžké následky. Budovou káznice zní krásná francouzská hymna a pak hymna všech pracujících – Internacionála. Nevidíme se, ale všichni se slzami v očích stojíme každý ve své kobce a zpíváme. Seslabená sváteční dozorcí služba byla překvapena manifestačním projevem všech vězňů. Nezasáhla. Mlčela.

Člověk je již takový, a proto byl dán nový termín pro zlepšení stravy – Nový Rok. Nelze se divit. Vždyť nejméně 90 procent vězeňského osazenstva mělo váhu od 40-50 kg a úmrtnost mezi vězni byla mimořádně vysoká.

Nový Rok byl však stejný jako Štědrý den, ba mnohem horší. Tak zvaný "hausváter" na čtvrt hodinové denní novoroční vycházce nakládal vězňům "vězení" - tvrdé lože v zatemnělé kobce s vodou a chlebem. Trestry dával v nejmenší míře tři dny. Strava o Novém roku zůstala na stejné úrovni Štědrého dne.

S těmito vzpomínkami v závěru roku 1961 vracím se zpět k vánocům 1943 a Novému roku 1944. Je Nový rok 1962. Mnoho let uplynulo od vzpomínaných dnů. Mnohé se vyjasnilo a mnohé se naplnilo, co v těžkých dobách hlásali a v co věřili ti, jež na kobkách nacistické věznice se slzami v očích zpívali Internacionálu.

O Vánocích a Novém Roku jsme všichni více než kdy jindy naplněni láskou, ale pro ty ZÍTŘKY ŠTASTMNÉHO LIDSTVA je nutno vzpomínkami připomenout, že je třeba i nenávidět. Události od roku 1945 v mnohém ukázaly proradnost a podlost mnohých vlád západních zemí při ochraně válečných zločinců Heusingera, Globkeho a dalších. Nechť rok 1962 je dalším krokem k naplnění šťastné budoucnosti lidstva, programu komunismu, k čemuž přispěje ze všech svých sil i ta mezinárodní rodina kamarádů-vězňů, bojovníků proti fašismu."

Dnes se píše rok 2002 a od roku 1962 se už lecco změnilo. V roce 1968 nastala další okupace, tentokrát Rusy. Nebyly už tak strašné podmínky, jako při okupaci Němci. Roku 1989 byla

Sametová revoluce, která konečně přinesla republice demokracii. V roce 1993 došlo k rozdělení Československé republiky.

Dnes, když se nad tím tak zamýšlím, je Česká Republika neohrožená. Za to v Afganistanu a Spojených Státech Amerických je jeden atentát za druhým. Doufám, že tyto konflikty nedojdou tak daleko, aby nastala třetí světová válka.

6. Závěr

Druhá světová válka, která po dlouhých šest let přinášela milionům lidí, zejména na Evropském kontinentě, obrovské hmotné a kulturní škody, nesmírné strádání, utrpení a smrt, skončila. Národy, z nichž mnohé znovu nabyly svobodu a nezávislost, se mohly vrátit k mírové práci.

Nacistické Německo, které spolu s dalšími fašistickými mocnostmi tento krvavý konflikt rozpoutalo, bylo na hlavu poraženo. Zároveň bylo anulováno území rozdělení Evropy a Světa, které agresori násilně provedli před vypuknutím války a v jejím průběhu.

Československá Republika, která se stala jednou z prvních obětí nacistické rozpínivosti a utrpěla v důsledku bezohledné okupace velké a často nenahraditelné ztráty, byla obnovena ve svých původních hranicích. Osvobození a obnovení ČSR bylo těsně spjato s vítězným ukončením války, které bylo dílem mohutné protihitlerovské koalice, v jejímž čele stály tři vedoucí mocnosti – SSSR, USA a Velká Británie.

Avšak nezanedbatelný byl podíl českého a slovenského národa, který po rozbití republiky a okupaci nerezignoval, ale podle svých sil a možností, nejrůznějšími formami, na domácí půdě i v zahraničí bojoval proti hitlerovskému Německu i jeho satelitům. Významnou složkou Čs. osvobozenického hnutí byl domácí odboj, který svými aktivitami, jako byly říjnové a listopadové události roku 1939, atentát na R. Heydricha, Slovenské Národní Povstání a Českého povstání, dal jasně najevo svůj odpor k okupantům a nezlomnou vůli k obnovení národní svobody a státní nezávislosti.

Nedílnou a rovnocennou součástí osvobozenického zápasu byl zahraniční odboj. Rozvíjel se v mnoha zemích a na různých kontinentech a na své cestě k cíli musel, obdobně jako domácí odboj, překonávat nemalé překážky. Posléze se konstitovala v zahraničí dvě hlavní centra, jedno na Západě – ve Velké Británii, a druhé na Východě – v Sovětském svazu. Hlavním posláním zahraničního odboje bylo probojovat na mezinárodním fóru ideu Československé republiky a prosadit její obnovení za jeden z válečných cílů Velké Británie, USA, SSSR, Francie a další zemí protihitlerovské koalice. To znamenalo dosáhnout nulity mnichovského diktátu, uznání kontinuity předmnichovské ČSR a mezinárodní rehabilitace Československého státu.

Státněpolitická reprezentace Československa našla své sídlo v Londýně. Tvořila ji exilová vláda v čele s J. Šrámkem a především prezidentem republiky E. Benešem, který se stal vůdčí osobností celého osvobozenického zápasu. Prezidentu Benešovi a vládě se po velkém úsilí za pomoci všech složek Čs. emigrace a především Čs. zahraničních vojenských jednotek, jakož i s podporou domova, podařilo hlavní úkol zahraničního odboje nakonec splnit. Spojenci anulovali mnichovskou dohodu a Československo se stalo rovnoprávným partnerem všech zemí protihitlerovské koalice. Jako jeden ze zakládajících členů Spojených Národů vstoupilo

do poválečné Evropy a světa jako vítězný, mezinárodněprávně plně uznávaný a konsolidovaný stát.

"Náš úkol se nám podařil," prohlásil prezident E. Beneš v březnu 1946. "Můžeme všichni na své dílo hleděti s pocitem hrdosti a zadostiučinění... Naše vítězství stála mnohé bolestné oběti. Nebyly však nadarmo. Svého cíle jsme my byli součástí."

Žel, ne všechno, co tehdy Beneš ve svém projevu řekl, bylo to tak jednoznačné a nesporné. Jistě lze pochybovat o tom, že on sám i jeho stoupenci a vůbec český národ jako celek ve všech všudy realizovali program, který si vytýčili a hlásali, a že vůbec skutečně dosáhli zamýšleného cíle. Od roku 1943 se totiž stále výrazněji a rozhodněji začalo prosazovat vedení KSČ v čele s K. Gottwaldem, které sídlilo v Moskvě. Komunisté, kteří tvořili druhý hlavní odbojový proud, upevňovali své postavení s vítězným postupem Rudé armády a s rostoucím vlivem SSSR v Evropě a ve Světě. Jejich politická koncepce byla promyšlená a se vzdouvající se revoluční vlnou získávala i v okupované vlasti značný ohlas.

Od poloviny roku 1944 se oba tyto hlavní odbojové proudy dostávaly přes formálně udržovanou jednotu do stále ostřejších střetů. Tak tomu bylo na Slovensku za povstání, na Podkarpatské Rusi i při moskevských jednáních nové vlády a jejím programu. Z této konfrontace vyšli nakonec jako vítězi komunisté, opírající se o přítomnost Rudé armády v zemi.

Květen 1945 znamenal osvobození a obnovení Československé Republiky, ale dominantní postavení KSČ v zemi a nadvláda Moskvy nad střední Evropou nevěstily pro blízkou budoucnost nic dobrého, neboť už v samém zárodku ohrožovaly její skutečně svobodný, nezávislý a demokratický vývoj.

Použitá literatura

- Odboj 1939-1945 (výstřižky z novin Přerovsko)
- Čejka, E.: Československý odboj na Západě (1939-1945). Mladá fronta, 1997, s. 534
- Jamnický, B.: Osvobození Moravy. Krajské nakladatelství v Brně, 1964, s. 132
- Tomášek, D., Kvaček, R.: Causa Emil Hácha. Themis, 1995, s. 221
- Schon, J.: Bomby na Přerov. Letecká společnost OLIMEX s. r. o., 1999, s. 56

Odkazy na fotodokumentaci

- >>> [Okupace a osvobození Přerova](#)
- >>> [Přerovské povstání 1.5.1945](#)
- >>> [Bombardování Přerova 20.11.1944](#)
- >>> [Mosty 1945 - po válce](#)

Odkazy na související texty

- >>> [Přerovské povstání 1.5.1945](#)
- >>> [Mosty města Přerova](#)